

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ**A1. α.**

- 1) Λάθος
- 2) Λάθος
- 3) Σωστό

β.

- α. παράδειγμα
- β. αναλογία

B1. Ο Αριστοτέλης ορίζει την «πόλιν» ως τη τελειότερη μορφή κοινωνικής συμβίωσης. Περιλαμβάνει ατελέστερα κοινωνικά μορφώματα, όπως η οικογένεια, η φυλετική συγγένεια και σχέση, το χωριό, μια συντεχνία κ.ά. Η «πόλις» δεν είναι απλώς μια ανταλλακτική κοινωνία που διασφαλίζει την επιβίωση των μελών της, αλλά εκείνη η οργανωμένη και αρθρωμένη κοινωνία που διασφαλίζει τις προϋποθέσεις για την πλήρη ανάπτυξη όλων των δυνατοτήτων του ανθρώπου. Ύψιστος σκοπός της ύπαρξής της είναι το κοινό αγαθό, η συλλογική και ατομική ευτυχία των μελών της. Ειδικότερα, ο Αριστοτέλης επιχειρεί να δώσει έναν ορισμό της πόλης με έμφαση στα γενετικά χαρακτηριστικά της και ακολουθώντας την κλασική δομή του ορισμού, με παράθεση της οριστέας έννοιας, του προσεχούς γένους και της ειδοποιού διαφοράς. Οριστέα έννοια είναι η «πόλις». Προσεχές γένος της πόλης είναι η «κοινωνία» (κοινωνίαν τινά οὔσαν) ενώ η ειδοποιός διαφορά της είναι το αγαθό στο οποίο αποβλέπει, το οποίο είναι το ανώτερο από όλα τα αγαθά των άλλων κοινωνιών, και είναι η ευδαιμονία των πολιτών (μάλιστα δέ καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων). Η πόλη επιδιώκει το συμφέρον του συνόλου των πολιτών, σε αντίθεση με άλλες μορφές κοινωνίας, που επιδιώκουν κάποιο επιμέρους αγαθό για το συμφέρον των μελών τους. Αναλυτικότερα, ο Αριστοτέλης προσθέτει στον ορισμό της έννοιας «πόλις» τον χαρακτηρισμό «πολιτική κοινωνία», εννοώντας την οργανωμένη πολιτειακά κοινωνία, που χαρακτηρίζεται από αυτάρκεια, αυτονομία, ελευθερία, θεσμούς και πολίτευμα, δηλαδή την πόλη – κράτος. Η ετυμολογία της λέξης «κοινωνία» παραπέμπει στα επίθετα «κοινωνός» και «κοινός» και στο ρήμα «κοινωνῶ», που σημαίνει συμμετέχω, μοιράζομαι ή κάνω κάτι μαζί με άλλους. Ο όρος «κοινωνία» λοιπόν αναφέρεται σε μια ομάδα ανθρώπων που συνυπάρχουν και συμμετέχουν, συνεργαζόμενοι σε κοινές δράσεις, αποβλέποντας –η καθεμιά ξεχωριστά– στην επίτευξη κάποιου κοινού για τα μέλη της σκοπού, κάποιου αγαθού (ἀγαθοῦ τινός ἕνεκεν συνεστηκυῖαν). Όλες οι επιμέρους κοινωνικές ομάδες (για παράδειγμα, αυτοί που πολεμούν μαζί και επιδιώκουν τη νίκη ή οι ναυτικοί με τα ταξίδια τους που επιδιώκουν την απόκτηση χρημάτων) αποτελούν, για τον Αριστοτέλη, μόρια της πολιτικής κοινωνίας, εμπεριέχονται δηλαδή σ' αυτήν, που είναι η ανώτερη και πιο σημαντική όλων και που περιέχει όλες τις άλλες επιμέρους κοινωνικές ομάδες (ή πασῶν κυριωτάτη και πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας). Αυτές τοποθετούνται από τον Αριστοτέλη σε υποδεέστερη θέση από την πόλη, αφού αυτή είναι η πολιτική κοινωνία

που στοχεύει στο ανώτερο και πιο σημαντικό αγαθό (κυριωτάτου πάντων), δηλαδή στην ευδαιμονία του συνόλου των πολιτών. Η πόλη διαφοροποιείται από τις άλλες μορφές κοινωνικής συμβίωσης, όπως την οικογένεια και την κώμη, με κριτήρια ποιοτικά και ποσοτικά. Ειδοποιός διαφορά της από τις άλλες μορφές κοινωνικής συμβίωσης αποτελεί το γεγονός ότι είναι η πιο σημαντική και ανώτερη από τις άλλες (κυριωτάτη) και ότι στοχεύει σε έναν ανώτερο σκοπό, καθώς ο υπέρτατος σκοπός της πόλης υπερβαίνει τους επιμέρους σκοπούς των μορίων, οπότε προσδιορίζεται βάσει ενός ποιοτικού χαρακτηριστικού. Ταυτόχρονα αναφέρεται πως η πόλη περιέχει μέσα της όλες τις άλλες μορφές κοινωνικής συμβίωσης, που αποτελούν υποσύνολά της, οπότε προσδιορίζεται βάσει ενός ποσοτικού χαρακτηριστικού. Ως «κυριωτάτον πάντων αγαθόν» θεωρείται από τον Αριστοτέλη η ευδαιμονία του συνόλου των πολιτών, το οποίο ακριβώς είναι και το υπέρτατο αγαθό στο οποίο στοχεύει η πόλη. Η πόλη αποτελεί την ανώτερη μορφή κοινωνικής συμβίωσης και γι' αυτό και το αγαθό στο οποίο στοχεύει είναι το ανώτερο όλων, ταυτόχρονα όμως και η ανωτερότητα αυτού του αγαθού αποδεικνύει και την ανωτερότητα της ίδιας της πόλης έναντι των άλλων κοινωνιών.

Ο σκοπός της ύπαρξης της πόλης είναι το «κυριωτάτου (ἀγαθοῦ) πάντων». Το «ἀγαθόν» για τον Αριστοτέλη δεν είναι ένα και μοναδικό· είναι κατά περίπτωση διαφορετικό. Άλλες ανάγκες έχει ένας υγιής άνθρωπος και άλλες ένας ασθενής· μια τροφή μπορεί να είναι καλή για ένα ζώο και βλαβερή για ένα άλλο. Επίσης, η έννοια του αγαθού είναι πολυσήμαντη· αγαθό μπορεί να είναι κάτι σύμφωνο με την αρετή αλλά και κάτι ωφέλιμο ή ευχάριστο. Το «ἀγαθόν», ακόμη, μπορεί να είναι όντως αγαθό ή απλώς να εκλαμβάνεται ως τέτοιο. Οπωσδήποτε, το αριστοτελικό «ἀγαθόν» δεν είναι μια καθολική και χωριστή από τον κόσμο ουσία, όπως φαίνεται να πίστευε ο Πλάτων. Το «ἀγαθόν» σε όλες τις εκδοχές του, αποτελεί για τον άνθρωπο και την κοινωνία άμεσο ή απώτερο στόχο. Το τονίζει ο φιλόσοφος στις πρώτες του φράσεις στα «Ἠθικά Νικομάχεια» 1094α 1-3: «Πᾶσα τέχνη... πάντ' ἐφίεται». Με τη φράση «τοῦ κυριωτάτου πάντων» ο Αριστοτέλης εννοεί το υπέρτατο αγαθό που επιδιώκουν με τις πράξεις τους οι άνθρωποι, δηλαδή την «εὐδαιμονίαν». Ωστόσο για τον Αριστοτέλη η «εὐδαιμονία» είναι και ο προσρισμός της πόλεως (το υπέρτατο τέλος της) και αυτό σημαίνει ότι ο φιλόσοφος ταυτίζει το υπέρτατο για το άτομο με το υπέρτατο για την πόλη αγαθό: η ατομική «εὐδαιμονία» εξαρτάται από τις πράξεις των ανθρώπων ως ατόμων και η «εὐδαιμονία» της πόλεως εξαρτάται πάλι από τις πράξεις των ανθρώπων αλλά ως πολιτών. Σκοπός της πόλης δεν είναι μόνο η εξασφάλιση της επιβίωσης, του «ζῆν» , που εξάλλου και η κώμη επεδίωκε και εξασφάλιζε, αλλά η ευδαιμονία, το «εὖ ζῆν», που ακολουθεί μετά το υπέρτατο αγαθό της αυτάρκειας. Η αυτάρκεια της πόλεως και η ευδαιμονία της, το «εὖ ζῆν» αποτελούν δύο άμεσα συνδεόμενες έννοιες· η αυτάρκεια αποτελεί τη βασική προϋπόθεση της ευδαιμονίας. Αποτελεί θεμελιώδες γνώρισμα της πόλεως και πρωταρχική επιδίωξή της. Με αυτήν δηλώνεται η επάρκεια των αγαθών που είναι απαραίτητα για την απόκτηση και διατήρηση της συλλογικής ευτυχίας («εὐδαιμονίας»). Πρόκειται για αγαθὰ εξωτερικά (υλικά), σωματικά και ψυχικά. Η αυτάρκεια της πόλης εξαρτάται **α)** από τη γεωγραφική της θέση, ώστε να εξασφαλίζονται υλικά αγαθὰ, **β)** από το έμψυχο, ανθρώπινο δυναμικό που διασφαλίζει την άμυνα της πόλης – κράτους και **γ)** από το

σύστημα χρηστής διοίκησης και απονομής δικαιοσύνης, που εγγυάται την εσωτερική συνοχή της πόλης. Με τον όρο «εὐ ζῆν» ο Αριστοτέλης εννοεί την ποιοτική ζωή, την καλή κοινωνική ζωή. Ως απαραίτητες προϋποθέσεις της καλής κοινωνικής ζωής απαριθμεί τις εξής: **α)** επάρκεια τροφής, **β)** ποικιλία τεχνών και τεχνιτών, **γ)** επαρκής οπλισμός, **δ)** οικονομική ευπορία, **ε)** θρησκευτικοί δεσμοί, **στ)** θεσμοί δικαιοσύνης. Η ευδαιμονία αναφέρεται στην ανώτερη κοινωνικά και ποιοτικά ζωή, την οποία ο Αριστοτέλης θεωρεί το ύψιστο αγαθό.

B2. Ο Αριστοτέλης, στο διδαγμένο κείμενο, διατυπώνει με εμφανείς την επιφυλακτικότητα και τη διστακτικότητα στο ύφος του, την άποψη ότι πρέπει μάλλον την πολιτική εξουσία να την ασκεί το πλήθος των πολιτών και όχι οι λίγοι και οι άριστοι (κύριον εἶναι μᾶλλον τό πλήθος). Στην πολιτική ζωή το ποιος είναι κύριος, το ποιος δηλαδή έχει και ασκεί την εξουσία, καθορίζει τη μορφή του πολιτεύματος. Ο Αριστοτέλης υπερασπίζεται ως αποτελεσματικότερη την άσκηση της εξουσίας από τους πολλούς. Θεωρεί ότι η λαϊκή κυριαρχία μπορεί να εξασφαλίσει καλύτερα τους στόχους της συλλογικής ευτυχίας συγκριτικά με τις περιπτώσεις που την εξουσία έχει ένας μονάρχης ή βασιλιάς ή οι ολίγοι ευγενείς ή πλούσιοι. Ο φιλόσοφος χρησιμοποιεί την αθροιστική θεωρία για να επιχειρηματολογήσει υπέρ της άποψης πως η πλειοψηφία του πλήθους μπορεί να ασκήσει καλύτερα την εξουσία στην πόλη απ' ό,τι η ολιγαρχία των αρίστων. Η αθροιστική ιδιότητα αποδεικνύει ότι το πλήθος είναι ικανό να αναλάβει και να ασκήσει την εξουσία, διότι ως σύνολο μπορεί να είναι πιο υπεύθυνο και να λάβει ορθές αποφάσεις. Προκειμένου, λοιπόν, να στηρίξει την άποψή του και να κάνει πιο εύληπτες τη δύναμη και την αξία των πολλών, παραθέτει τρία παραδείγματα, εκ των οποίων το ένα προέρχεται από τη μυθολογία. Το υποθετικό –και παραστατικό– παράδειγμα του ενός ανθρώπου («ἓνα ἄνθρωπον») με τα πολλά χέρια («πολύχειρα») και τα πολλά πόδια («πολύποδα»), με τις πολλές αισθήσεις («πολλὰς ἔχοντ' αἰσθήσεις») και με τη συσσωρευμένη αρετή και εξυπνάδα («οὕτω καὶ περὶ τὰ ἦθη καὶ τὴν διάνοιαν»), εκφράζει την έννοια της δύναμης και της υπεροχής. Στη μυθολογία υπάρχουν πολλά τέτοια παραδείγματα με μυθικά όντα, όπως οι Ερινύες με τα πολλά κεφάλια, χέρια και πόδια, ο Κέρβερος με τα τρία κεφάλια και οι Εκατόγχειρες.

Ο Ανώνυμος Ιαμβλίκου, στο δοθέν απόσπασμα, αναφέρεται σε έναν φανταστικό «Υπεράνθρωπο» που θα είχε έμφυτες «υπερφυσικές σωματικές και ψυχικές δυνάμεις» με αποτέλεσμα να βρίσκεται σε πλεονεκτικότερη θέση έναντι των άλλων ανθρώπων, καθώς θα ενεργούσε χωρίς να λαμβάνει υπόψη τους νόμους και κατά συνέπεια χωρίς να υφίσταται τιμωρία («θα μπορούσε να παραβαίνει τον νόμο χωρίς συνέπειες»). Σ' αυτό το σημείο, όμως, ο Ανώνυμος Ιαμβλίκου επισημαίνει ότι ακόμη κι αν υπήρχε αυτό το φανταστικό ον θα μπορούσε να επικρατήσει μόνο αν τάσσονταν με το μέρος του νόμου και της δικαιοσύνης («θα κατόρθωνε να επιπλεύσει μόνο εφόσον θα πήγαινε με το μέρος του νόμου και της δικαιοσύνης»). Ωστόσο, ενώ ο Αριστοτέλης ταυτίζει τον άνθρωπο με υπερφυσικές διαστάσεις με τους πολλούς, το πλήθος, ο Ανώνυμος Ιαμβλίκου υποστηρίζει ότι το πλήθος θα εναντιωνόταν απέναντι στον παντοδύναμο, αυταρχικό «Υπεράνθρωπο» («Γιατί όλοι οι άλλοι θα συσπειρώνονταν εναντίον ενός τέτοιου ανθρώπου και καθώς θα είχαν καλή διοίκηση

και αριθμητική υπεροχή, θα υπερτερούσαν [...] και τελικά θα έβγαιναν νικητές»). Και οι δύο βέβαια ταυτίζονται ως προς την άποψη ότι το πλήθος υπερτερεί της μονάδας αναφορικά με την άσκηση της εξουσίας.

B3.

οπτική:	ὁρῶμεν
σύσταση:	συνεστηκυῖαν
λάθος:	ἀλήθειαν
δοχείο:	ἐνδέχεται
ποδήλατο:	πολύποδα

B4.

1. β
2. β
3. α
4. α
5. β

Γ1. Σωκράτη, όλα τα φυτά τυχαίνει να έχουν τον ίδιο τρόπο ανάπτυξης και αυτά που φυτρώνουν από τη γη και τα ζώα και τα άλλα και ο άνθρωπος. Γιατί και στην περίπτωση των φυτών, αυτό φαίνεται πολύ εύκολο για εμάς, όσοι ασχολούμαστε με την καλλιέργεια της γης, το να προετοιμάζουμε, δηλαδή, όλα όσα προηγούνται της φύτευσης και το ίδιο το φυτό όταν, όμως αυτό που φυτεύθηκε επιβιώσει μετά, από αυτό, η φροντίδα του βλασταριού αποβαίνει απαιτητική (μακρά) και ιδιαίτερα δύσκολη. Το ίδιο, μου φαίνεται, συμβαίνει και με τους ανθρώπους από τις δικές μου περιπτώσεις συμπεραίνω και τις άλλες. Γιατί και για εμένα η απόκτηση αυτού εδώ του γιου, είτε πρέπει να την αποκαλεί κανείς γέννηση είτε απόκτηση, έχει καταστεί πιο εύκολη από όλα τα ζητήματα, ενώ η ανατροφή του είναι δύσκολη για εμένα που φοβάμαι γι' αυτόν και με τρομοκρατεί πάντα.

Γ2. Ο Δημόδοκος, συνομιλώντας με τον Σωκράτη, του μεταφέρει τις ανησυχίες του για τον γιο του, τον Θεάγη. Ο νεαρός, έχοντας επηρεαστεί από όσα του μετέφεραν οι συνομήλικοί του, σε μια κατάβασή του στην Αθήνα («τῶν ἡλικιωτῶν τινες αὐτοῦ καὶ δημοτῶν, εἰς τὸ ἄστυ καταβαίνοντες»), για τις δυνατότητες της σοφιστικής τέχνης, επιθυμεί, διακαώς, να μαθητεύσει δίπλα σε κάποιον εκπρόσωπό της, προκειμένου να καταστεί σοφός («ὅστις αὐτὸν σοφὸν ποιήσει»). Έτσι, αξιώνει από τον πατέρα του να επιδείξει την προσήκουσα φροντίδα και να καταβάλει τα απαιτούμενα χρήματα («ἐπιμεληθῆναι με ἑαυτοῦ καὶ χρήματα τελέσαι τινὶ τῶν σοφιστῶν») σε κάποιον σοφιστή, ώστε να τον οδηγήσει στη σοφία. Ο νεαρός πιστεύει, αφελώς, πως η μαθητεία αυτή επαρκεί και πως η σοφία είναι μια αυτόματη εύκολη κατάκτηση. Ο Δημόδοκος, θορυβημένος από τις διαθέσεις του Θεάγη θεωρεί καθ' όλα εσφαλμένες τις απαιτήσεις του και γι' αυτό κρίνει σκόπιμο να μεταφέρει τους ενδοιασμούς του στον Σωκράτη.

Γ3.

ἔχειν:	σχές
ῥᾶστον:	ῥάδιον (θετικός βαθμός) ῥᾶον (συγκριτικός βαθμός)
ἀγεννής:	ἀγεννοῦς
ἐπιθυμεῖ:	ἐπιθυμεῖν
τὸ ἄστυ:	τά ἄστυ
καταβαίνοντες:	καταβησόμενοι
πάλαι:	παλαίτερον
ἐπιμεληθῆναι:	ἐπιμεληθέντων
οἷτις:	οἷτινες

Γ4.

- α. τὸν αὐτὸν:**
επιθετικός προσδιορισμός (ομοιόπτωτος ονοματικός) στο ουσιαστικό «τρόπον»
- τοῦτο:**
υποκείμενο του ρήματος «γίγνεται»
- ὀνομάζειν:**
τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο του απροσώπου ρήματος «δεῖ»
- πάντων:**
γενική διαιρετική (ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός) από τον υπερθετικό «ῥᾶστη»
- εἰς τὸ ἄστυ:**
εμπρόθετος προσδιορισμός κατεύθυνσης (κίνησης σε τόπο) από τη μετοχή «κατεβαίνοντες»
- μοι:**
έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα «παρέχει»
- σοφὸν:**
κατηγορούμενο του αντικειμένου «αὐτὸν» από το ρήμα «ποιήσει»
- β.** Πρόκειται για πρόταση κρίσεως, η οποία στον πλάγιο λόγο μετατρέπεται σε ειδική πρόταση, όπως υποδεικνύει η πρόταση εξάρτησης: Δημόδοκος ἔλεγεν ὅτι ἡ δέ τότε παροῦσα ἐπιθυμία τούτῳ πάνυ αὐτὸν φοβοῖ (φοβοίη).

Επιμέλεια
Καστάνη Β. - Λιάλιου Μ.